

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/130/2005

POTENCJALNE ELEKTORATY O ISTOTNYCH KWESTIACH SPOŁECZNO-POLITYCZNYCH

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, SIERPIEŃ 2005

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
22 października 2004 roku

SPIS TREŚCI

<u>KWESTIE SPOŁECZNO-POLITYCZNE W OPINIACH OGÓŁU SPOŁECZEŃSTWA</u>	1
<u>ZRÓŻNICOWANIE OPINII W POTENCJALNYCH ELEKTORATACH</u>	6
<u>CHARAKTERYSTYKA ELEKTORATÓW</u>	6
Krajowa Partia Emerytów i Rencistów	6
Liga Polskich Rodzin	7
Partia Demokratyczna - demokraci.pl	8
Platforma Obywatelska	9
Polskie Stronnictwo Ludowe	10
Prawo i Sprawiedliwość	11
Samoobrona.....	12
Socjaldemokracja Polska.....	13
Sojusz Lewicy Demokratycznej	14
Unia Pracy	15
<u>POTENCJALNE ELEKTORATY NA OSIACH PODZIAŁÓW POLITYCZNYCH</u>	22
<u>POSTRZEGANE STANOWISKA PARTII POLITYCZNYCH A POGLĄDY ICH ELEKTORATÓW</u>	25

Przed wyborami parlamentarnymi najważniejszym celem partii politycznych staje się mobilizacja potencjalnych wyborców do udziału w głosowaniu i udzielenia poparcia danemu ugrupowaniu. W związku z tym po raz kolejny podjęliśmy próbę odtworzenia osi podziałów politycznych w Polsce¹. W tym celu dokonaliśmy analizy opinii elektoratów najchętniej popieranym partii w najistotniejszych kwestiach społeczno-politycznych i gospodarczych, i na tej podstawie sporządziliśmy charakterystyki potencjalnych wyborców poszczególnych ugrupowań. Na koniec określiliśmy miejsce każdej z partii na osi podziałów politycznych wyznaczonych przez poglądy ich wyborców. Większa niż zwykle próba badanych pozwoliła na analizę opinii elektoratów mniej popularnych partii politycznych, takich jak KPEiR, PD, UP.

Przedmiotem naszego zainteresowania były społeczne opinie, w tym przede wszystkim potencjalnych elektoratów, na temat kwestii światopoglądowych oraz dotyczących wizji ładu społeczno-gospodarczego. Wśród nich interesowały nas: dekomunizacja, prawna regulacja aborcji, rola Kościoła w państwie, pełnienie przez państwo funkcji opiekuńczych, system podatkowy, walka z bezrobociem, prywatyzacja państwowych przedsiębiorstw, zwalczanie przestępczości kosztem ograniczania swobód obywatelskich, integracja europejska. W poprzednim komunikacie² omawialiśmy percepcję stanowisk partii politycznych w wybranych kwestiach społecznych, politycznych i gospodarczych. Obecnie koncentrujemy się na różnicach poglądów między potencjalnymi elektoratami partyjnymi.

KWESTIE SPOŁECZNO-POLITYCZNE W OPINIACH OGÓLU SPOŁECZEŃSTWA

Analizę charakterystyk potencjalnych elektoratów warto poprzedzić przedstawieniem poglądów całego społeczeństwa w omawianych kwestiach, a tam, gdzie to możliwe, pokazać zmiany, jakie zaszły w społecznych opiniach w ciągu ostatnich kilku lat.

Ankietowani określali swoje poglądy w każdej kwestii za pomocą 7-punktowych skal, których krańce (1,7) wyznaczały dwa przeciwstawne rozwiązania modelowe, środek zaś (4) oznaczał opinię ambiwalentną.

---

¹ Badanie „Państwo i społeczeństwo” przeprowadzono w dniach 14 kwietnia - 4 maja 2005 roku na liczącej 4169 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski. Badanie zrealizowano w ramach programu badawczego NORPOL finansowanego przez Uniwersytet w Tromsø, Norwegia.

² Zob. komunikat CBOS „Percepcja stanowisk partii politycznych w wybranych kwestiach społecznych, politycznych i gospodarczych”, sierpień 2005.

Tabela 1

Pary przeciwstawnych stwierdzeń (skala 1-7)	Akceptacja poszczególnych stwierdzeń wśród ogółu badanych						
	VII 1995	VIII 1996	V 1997	V 1999	IX 2001	III 2003	IV/V 2005
	w procentach						
Polska powinna dążyć do jak najściślejszej integracji w ramach Unii Europejskiej (1+2+3)	-	-	-	-	-	-	28
Odpowiedź ambiwalentna (4)	-	-	-	-	-	-	16
Polska powinna dążyć do zachowania w Unii Europejskiej jak najdalej idącej niezależności (5+6+7)	-	-	-	-	-	-	40
Trudno powiedzieć	-	-	-	-	-	-	16
Należy prywatyzować powoli i tylko niektóre przedsiębiorstwa państwowe (1+2+3)	-	53	-	57	-	67	75
Odpowiedź ambiwalentna (4)	-	14	-	17	-	13	8
Należy prywatyzować szybko i jak największą liczbę państwowych przedsiębiorstw (5+6+7)	-	25	-	17	-	14	8
Trudno powiedzieć	-	8	-	9	-	6	9
Państwo powinno zapewnić obywatelom wysoki poziom świadczeń społecznych, takich jak opieka zdrowotna, szkolnictwo itp. (1+2+3)	74	74	75	81	90	81	85
Odpowiedź ambiwalentna (4)	12	11	10	9	4	8	6
Obywatele powinni dbać o zapewnienie sobie ochrony zdrowia, możliwości kształcenia dzieci itp. (5+6+7)	10	15	13	8	4	9	7
Trudno powiedzieć	4	1	1	2	2	2	2
Osoby dużo zarabiające powinny płacić wyższy procent podatku od swoich dochodów niż ci, którzy zarabiają mało (1+2+3)	-	-	72	-	76	-	73
Odpowiedź ambiwalentna (4)	-	-	8	-	-	-	7
Wszyscy, niezależnie od tego, ile zarabiają, powinni płacić jednakowy procent podatku od dochodów (5+6+7)	-	-	18	-	14	-	15
Trudno powiedzieć	-	-	2	-	-	-	5
Bezrobocie jest zawsze zjawiskiem szkodliwym i należy je bezwzględnie zwalczać (1+2+3)	-	-	-	70	72	73	75
Odpowiedź ambiwalentna (4)	-	-	-	8	5	6	5
Istnienie niewielkiego bezrobocia jest pożyteczne dla gospodarki (5+6+7)	-	-	-	19	20	20	18
Trudno powiedzieć	-	-	-	3	3	1	2

Tabela 1 cd.

Pary przeciwstawnych stwierdzeń (skala 1-7)	Akceptacja poszczególnych stwierdzeń wśród ogółu badanych						
	VII 1995	VIII 1996	V 1997	V 1999	IX 2001	III 2003	IV/V 2005
	w procentach						
Z przestępczością należy walczyć twardo, nawet jeśli miałyby to ograniczać prawa i swobody zwykłych obywateli (1+2+3)	41	-	-	64	-	56	49
Odpowiedź ambiwalentna (4)	12	-	-	7	-	9	8
Z przestępczością należy walczyć, ale tak, by nie ograniczać praw i swobód zwykłych obywateli (5+6+7)	44	-	-	27	-	33	41
Trudno powiedzieć	3	-	-	2	-	2	2
Osobom zajmującym wysokie stanowiska polityczne i gospodarcze w okresie PRL powinno się obecnie zabronić pełnienia odpowiedzialnych funkcji państwowych (1+2+3)	39	50	48	42	-	-	50
Odpowiedź ambiwalentna (4)	21	15	15	18	-	-	13
Osoby te powinny mieć obecnie takie same jak inni możliwości ubiegania się o urzędy publiczne i pełnienia odpowiedzialnych funkcji państwowych (5+6+7)	32	28	30	29	-	-	23
Trudno powiedzieć	8	7	8	11	-	-	14
Kościół powinien być od państwa oddzielony i nie powinien zajmować się polityką (1+2+3)	70	79	78	82	80	80	80
Odpowiedź ambiwalentna (4)	13	8	7	9	6	9	7
Kościół powinien mieć duży wpływ na sprawy państwa i jego politykę (5+6+7)	14	13	13	8	12	9	9
Trudno powiedzieć	4	1	2	2	3	2	4
Przerywanie ciąży powinno być dozwolone bez żadnych ograniczeń (1+2+3)	-	-	-	36	31	32	25
Odpowiedź ambiwalentna (4)	-	-	-	23	20	24	17
Przerywanie ciąży powinno być całkowicie zakazane (5+6+7)	-	-	-	33	36	34	47
Trudno powiedzieć	-	-	-	9	13	10	11

Tabela 2

Pary przeciwstawnych stwierdzeń	Wartości średnie na skali 1-7 wśród ogółu badanych	Odchylenie standardowe
(1) Polska powinna dążyć do jak najściślejszej integracji w ramach Unii Europejskiej	4,38	2,14
(7) Polska powinna dążyć do zachowania w Unii Europejskiej jak najdalej idącej niezależności		
(1) Należy prywatyzować powoli i tylko niektóre przedsiębiorstwa państwowe	2,03	1,60
(7) Należy prywatyzować szybko i jak największą liczbę państwowych przedsiębiorstw		
(1) Państwo powinno zapewnić obywatelom wysoki poziom świadczeń społecznych, takich jak opieka zdrowotna, szkolnictwo itp.	1,75	1,49
(7) Obywatele powinni dbać o zapewnienie sobie ochrony zdrowia, możliwości kształcenia dzieci itp.		
(1) Osoby dużo zarabiające powinny płacić wyższy procent podatku od swoich dochodów niż ci, którzy zarabiają mało	2,32	1,96
(7) Wszyscy, niezależnie od tego, ile zarabiają, powinni płacić jednakowy procent podatku od dochodów		
(1) Bezrobocie jest zawsze zjawiskiem szkodliwym i należy je bezwzględnie zwalczać	2,33	2,03
(7) Istnienie niewielkiego bezrobocia jest pożyteczne dla gospodarki		
(1) Z przestępczością należy walczyć twardo, nawet jeśli miałyby to ograniczać prawa i swobody zwykłych obywateli	3,72	2,50
(7) Z przestępczością należy walczyć, ale tak, by nie ograniczać praw i swobód zwykłych obywateli		
(1) Osobom zajmującym wysokie stanowiska polityczne i gospodarcze w okresie PRL powinno się obecnie zabronić pełnienia odpowiedzialnych funkcji państwowych	3,21	1,14
(7) Osoby te powinny mieć obecnie takie same jak inni możliwości ubiegania się o urzędy publiczne i pełnienia odpowiedzialnych funkcji państwowych		
(1) Kościół powinien być od państwa oddzielony i nie powinien zajmować się polityką	1,98	1,61
(7) Kościół powinien mieć duży wpływ na sprawy państwa i jego politykę		
(1) Przerwanie ciąży powinno być dozwolone bez żadnych ograniczeń	4,71	2,05
(7) Przerwanie ciąży powinno być całkowicie zakazane		

Spółeczne opinie dotyczące pożądanego ładu społeczno-gospodarczego są dosyć stabilne. Polacy są zatem w zdecydowanej większości zwolennikami państwa opiekuńczego, które zapewnia swoim obywatelom takie świadczenia społeczne, jak opieka zdrowotna, szkolnictwo itd. Większość z nich opowiada się za progresywną skalą podatkową uznając, że osoby dużo zarabiające powinny płacić wyższy procent podatku od swoich dochodów niż ci,

którzy zarabiają mało. Zdecydowana większość Polaków nie akceptuje istnienia nawet niewielkiego bezrobocia, uznając je za zjawisko szkodliwe, które należy bezwzględnie zwalczać.

W ostatnim okresie coraz więcej osób sprzeciwia się szybkiej prywatyzacji, uznając, że powinna ona przebiegać powoli i obejmować tylko niektóre przedsiębiorstwa państwowe. Wzrastające w ostatnich latach przekonanie o potrzebie ograniczania zakresu i tempa prywatyzacji może wynikać z coraz większego stopnia sprywatyzowania polskiej gospodarki, w tym szczególnie niektórych jej dziedzin, jak np. sektora bankowego. Po części może to być jednak reakcja na ujawniane w ostatnim okresie nieprawidłowości w procesie przekształceń własnościowych, będące również przedmiotem badania sejmowych komisji śledczych. Może to sprzyjać wykształceniu się przeświadczenia, że proces prywatyzacji nie może przebiegać uczciwie.

Po raz pierwszy poddaliśmy ocenie badanych kwestię wizji integracji Polski z Unią Europejską. Chociaż trzy czwarte Polaków popiera członkostwo naszego kraju w tej organizacji, przeważa opinia, że Polska powinna dążyć do zachowania jak największej niezależności w ramach UE. Nieco więcej niż jedna czwarta opowiada się za modelem Unii zakładającym ściślejszą integrację państw członkowskich.

Niezmiennie pozostają społeczne opinie na temat roli Kościoła w państwie. Zdecydowana większość Polaków uważa, że Kościół powinien być oddzielony od państwa i nie powinien zajmować się polityką.

Istotna zmiana dokonała się natomiast w myśleniu Polaków o prawnej regulacji aborcji. O ile w ostatnich latach liczba zwolenników liberalnego i restrykcyjnego rozstrzygnięcia tej kwestii była zbliżona, o tyle obecnie osoby opowiadające się za prawnym zakazem przerywania ciąży niemal dwukrotnie przeważają nad zwolennikami prawnej dopuszczalności aborcji.

Po kilkuletniej przerwie wśród kwestii poddanych ocenie badanych powtórnie umieściliśmy dekomunizację. Sprawa ta bowiem, obok lustracji, ponownie stała się tematem publicznych i partyjnych debat. Klimat społeczny dla przeprowadzenia dekomunizacji jest obecnie nieco bardziej sprzyjający niż przed kilkoma laty. Co drugi Polak uważa, że osobom zajmującym w okresie PRL wysokie stanowiska polityczne i gospodarcze powinno się obecnie zabronić pełnienia odpowiedzialnych funkcji państwowych. W stosunku do poprzedniego pomiaru zmalał odsetek przeciwników wprowadzenia takiego zakazu (z 29% w 1999 roku do 23% obecnie).

ZRÓŻNICOWANIE OPINII W POTENCJALNYCH ELEKTORATACH

Badane kwestie w różnym stopniu dzielą potencjalne elektoraty. Największe różnice w opiniach widoczne są w kwestiach światopoglądowych i związanych z oceną przeszłości. Kontrowersje budzi zatem przede wszystkim sposób prawnej regulacji aborcji oraz postulat przeprowadzenia w Polsce dekomunizacji. Pomimo istotnych różnic w opiniach na temat zakresu dopuszczalnego wpływu Kościoła na sferę polityki, wszystkie elektoraty akceptują zasadę rozdziału Kościoła od państwa.

Jeśli wziąć pod uwagę opinie dotyczące wizji ładu społeczno-gospodarczego, to okazuje się, że najwięcej rozbieżności budzi kwestia podatków oraz znaczenie bezrobocia w gospodarce rynkowej. Mniejsze są różnice poglądów na temat prywatyzacji oraz pełnienia przez państwo funkcji opiekuńczych. Niezależnie od istotności różnic w opiniach, we wszystkich potencjalnych elektoratach przeważa akceptacja progresywnej skali podatkowej, przywiązanie do wizji państwa opiekuńczego, przekonanie o szkodliwości istnienia nawet niewielkiego bezrobocia oraz poparcie dla ograniczonego tempa i zakresu prywatyzacji.

Sympatycy poszczególnych ugrupowań dość wyraźnie różnią się w opiniach dotyczących modelu integracji europejskiej - część z nich opowiada się za ściślejszą integracją państw członkowskich, inne za zachowaniem przez nie jak największej niezależności w ramach UE.

CHARAKTERYSTYKA ELEKTORATÓW

Krajowa Partia Emerytów i Rencistów. Zwolennicy KPEiR wyróżniają się na tle elektoratów innych ugrupowań opiniami w kwestiach dotyczących ładu społeczno-gospodarczego oraz roli państwa w gospodarce. Potencjalni wyborcy tej partii charakteryzują się stosunkowo najsilniej wyrażanym poparciem dla rozwiązań etatystycznych. W ogromnej większości (90%) opowiadają się za modelem państwa opiekuńczego, gwarantującego swoim obywatelom wysoki poziom świadczeń społecznych. W zdecydowany sposób postulują ograniczenie tempa i zakresu prywatyzacji (93%). W zdecydowanej większości (83%) nie akceptują istnienia nawet niewielkiego bezrobocia, uznając je za zjawisko szkodliwe, które należy bezwzględnie zwalczać. Jedynie w poglądach na temat podatków osobistych ich opinie są nieco mniej jednoznaczne i bardzo zbliżone do przeciętnych w całej badanej populacji. Prawie trzy czwarte sympatyków tej partii (70%) popiera progresywną skalę podatkową, a 13% - podatek liniowy.

Drugą cechą charakterystyczną dla elektoratu KPEiR jest stosunkowo najczęściej wyrażane poparcie dla postulatu zachowania w UE jak największej niezależności (51% wskazań).

Kolejnym wyróżnikiem elektoratu tego ugrupowania jest zdecydowanie częstsza niż wśród zwolenników pozostałych partii akceptacja ograniczania praw i swobód obywateli w celu skutecznej walki z przestępczością (65%).

Opinie zwolenników KPEiR na temat roli Kościoła w państwie są stosunkowo mniej jednoznaczne niż opinie elektoratów pozostałych ugrupowań, z wyjątkiem LPR. Zdecydowana większość z nich (78%) opowiada się za rozdziałem Kościoła od państwa, jednak stosunkowo duża jest grupa osób akceptujących wpływ Kościoła na sprawy państwa i jego politykę (20%).

Opinie zwolenników KPEiR na temat prawnej regulacji aborcji układają się podobnie jak w całym społeczeństwie - zwolennicy restrykcyjnych rozwiązań w tym zakresie (50%) mają ponaddwukrotną przewagę nad osobami preferującymi liberalne podejście do tej kwestii (23%).

Również w sprawie dekomunizacji stanowisko zwolenników tej partii nie odbiega znacząco od opinii ogółu badanych. Niemal połowa elektoratu KPEiR (46%) przychyliła się do opinii, że osobom zajmującym w okresie PRL wysokie stanowiska polityczne i gospodarcze powinno się obecnie zabronić pełnienia odpowiedzialnych funkcji państwowych. Przeciw takiemu zakazowi jest prawie o połowę mniejsza grupa (24%).

Jak wynika z analiz³, chęci głosowania w wyborach na KPEiR sprzyja przede wszystkim przekonanie o potrzebie ograniczenia tempa i zakresu prywatyzacji oraz zgoda na ograniczenie praw i swobód obywatelskich w celu skuteczniejszej walki z przestępczością.

Liga Polskich Rodzin. Elektorat tego ugrupowania łączy i odróżniają od sympatyków innych partii poglądy w kwestiach ideologicznych, nadal w dużym stopniu wyznaczających geograficznie polską scenę polityczną, tzn. roli Kościoła w państwie, przerywania ciąży oraz dekomunizacji. Potencjalni wyborcy tej partii częściej niż zwolennicy innych ugrupowań skłonni są akceptować pewne formy zaangażowania Kościoła w politykę (24%), choć także wśród nich wyraźnie przeważa poparcie dla zasady rozdziału Kościoła od państwa (63%).

---

³ Przeprowadzono analizę regresji logistycznej.

Zdecydowana większość z nich (66%) opowiada się za całkowitym lub niemal całkowitym zakazem przerywania ciąży. Szczególnie silne w elektoracie tej partii jest poparcie dla postulatu dekomunizacji - jej przeprowadzenie postuluje ponad dwie trzecie (67%).

Poglądy zwolenników LPR na gospodarkę i rolę państwa są nieco bardziej etatystyczne niż wśród ogółu badanych i - biorąc za punkt odniesienia układ opinii w pozostałych elektoratach - sytuują to ugrupowanie po lewej stronie sceny politycznej. Zdecydowana większość sympatyków LPR oczekuje od państwa pełnienia funkcji opiekuńczych (89%), opowiada się za ograniczeniem tempa i zakresu prywatyzacji (79%) oraz akceptuje progresywną skalę podatkową (84%). Prawie trzy czwarte (72%) uważa, że bezrobocie jest zjawiskiem szkodliwym i należy je bezwzględnie zwalczać. Istnienie niewielkiego bezrobocia akceptuje nieco więcej niż co piąty zwolennik tej partii (22%).

Sympatycy LPR należą do elektoratów najbardziej niechętnych pogłębianiu integracji europejskiej. Niemal połowa z nich (49%) uważa, że Polska powinna zachować w UE jak najdalej idącą niezależność. Dążenie do ściślejszej integracji popiera nieco ponad jedna czwarta (28%).

Elektorat LPR jest podzielony w kwestii zwalczania przestępczości - minimalną przewagę mają w nim przeciwnicy ograniczania praw i swobód obywatelskich w celu skuteczniejszej walki z tym zjawiskiem (45% do 43%).

Jak wynika z analiz⁴, o chęci głosowania na LPR decyduje przede wszystkim: akceptacja zaangażowania Kościoła w politykę, poparcie dla progresywnej skali podatkowej, restrykcyjne stanowisko w kwestii prawnej regulacji aborcji oraz poparcie dla dekomunizacji.

Partia Demokratyczna - demokraci.pl. Podobnie jak jej poprzedniczka UW, skupia osoby w zdecydowanie największym stopniu akceptujące liberalny ład gospodarczy oraz najmniej przywiązane do pełnienia przez państwo funkcji opiekuńczych. Mimo stosunkowo największego poparcia dla zasad porządku liberalnego prawie dwie trzecie potencjalnych wyborców PD (65%) stanowią zwolennicy państwa opiekuńczego, a ponad połowa (52%) postuluje ograniczenie tempa i zakresu prywatyzacji. Relatywnie duża część sympatyków PD (39%) akceptuje istnienie niewielkiego bezrobocia uznając je za zjawisko pożyteczne dla gospodarki. I w tym elektoracie przeważa jednak opinia o szkodliwości bezrobocia i bezwzględnej konieczności jego zwalczania (45%). Wśród zwolenników PD ze stosunkowo

---

⁴ Patrz przypis 2.

największą akceptacją spotyka się propozycja wprowadzenia podatku liniowego - popiera ją co trzeci z nich (33%). Jednakże i ten elektorat częściej opowiada się za progresywną skalą podatkową (43%).

Poza najsilniejszą akceptacją liberalnych rozwiązań w gospodarce potencjalni wyborcy PD wyróżniają się relatywnie największym poparciem dla ścisłej integracji w ramach Unii Europejskiej (55%).

W elektoracie PD, podobnie jak w całym społeczeństwie i wśród sympatyków większości pozostałych ugrupowań, przeważają zwolennicy dekomunizacji (52%), choć grupa jej przeciwników jest stosunkowo liczna (32%).

Potencjalni wyborcy PD w sposób jednoznaczny opowiadają się za rozdziałem Kościoła od państwa (90%). Podobnie jak zwolennicy innych partii, z wyjątkiem elektoratów SLD i SdPi, w kwestii prawnego unormowania aborcji zajmują stanowisko raczej restrykcyjne (42%) niż liberalne (26%).

Opinie sympatyków PD na temat zwalczania przestępczości są podzielone - jedynie nieznaczną przewagę mają wśród nich przeciwnicy ograniczania praw obywatelskich w celu skutecznej walki z tym zjawiskiem (43%) nad osobami popierającymi tego rodzaju rozwiązania (40%).

Jak wynika z analiz⁵, na poparcie dla PD wpływa przede wszystkim przekonanie o potrzebie jak najściślejszej integracji w ramach Unii Europejskiej oraz postulowanie wprowadzenia podatku liniowego.

Platforma Obywatelska. Poglądy zwolenników PO na gospodarkę oraz pojmowanie przez nich roli państwa są bardziej liberalne niż opinie przeciętnego Polaka, choć wyraźnie im bliższe niż przekonania elektoratu PD. Większość z nich opowiada się zatem za pełnieniem przez państwo funkcji opiekuńczych (75%) oraz ograniczeniem tempa i zakresu prywatyzacji (70%). Prawie dwie trzecie (61%) domaga się bezwzględnego zwalczania bezrobocia, choć stosunkowo duża grupa (32%) uważa, że niewielkie bezrobocie może być pożyteczne dla gospodarki. Większość potencjalnych wyborców PO akceptuje progresywną skalę podatkową (62%), choć zwolenników podatku liniowego jest wśród nich relatywnie dużo (23%).

---

⁵ Por. przypis 2.

W elektoracie PO więcej zwolenników zyskuje postulat ścisłej integracji w ramach Unii Europejskiej (43%) niż stanowisko przeciwne, zakładające dążenie do zachowania przez Polskę jak największej niezależności w UE (33%).

Opinie potencjalnych wyborców PO na temat dekomunizacji są dość jednoznacznie określone i bardziej radykalne niż przeciętnie - większość z nich (61%) opowiada się za zakazem pełnienia odpowiedzialnych funkcji państwowych przez osoby należące do tzw. starej nomenklatury.

Poglądy zwolenników PO na rolę Kościoła w życiu publicznym oraz ich stanowisko w kwestii prawnej regulacji przerywania ciąży są bliskie opiniom przeciętnego Polaka. Sympatycy tej partii wyraźnie zatem opowiadają się za rozdziałem Kościoła od państwa (84%). Częściej popierają restrykcyjne przepisy w sprawie aborcji (48%) niż liberalne (28%).

Z analiz wynika, że na poparcie dla PO wpływa przede wszystkim przekonanie o potrzebie ścisłej integracji w ramach Unii Europejskiej, postulowanie wprowadzenia podatku liniowego, a w dalszej kolejności także akceptacja istnienia niewielkiego bezrobocia oraz poparcie dla rozdziału Kościoła od państwa.

Polskie Stronnictwo Ludowe. Preferencje potencjalnych wyborców PSL dotyczące zasad porządku społeczno-gospodarczego i pojmowanie przez nich roli państwa pozwalają scharakteryzować poglądy elektoratu tego ugrupowania jako bardziej etatystyczne niż dominujące w całym społeczeństwie. Aż 91% zwolenników PSL oczekuje od państwa pełnienia funkcji opiekuńczych, 86% postuluje ograniczenie tempa i zakresu prywatyzacji, a 78% nie akceptuje istnienia nawet niewielkiego bezrobocia określając je jako zjawisko zawsze szkodliwe. W elektoracie PSL jest stosunkowo największa liczba zwolenników progresji w podatkach osobistych (91%) i zarazem najmniej osób popierających podatek liniowy (1%).

Opinie sympatyków PSL na temat modelu integracji europejskiej są niejednoznaczne. Zwolennicy zachowania jak największej niezależności w UE (33%) mają minimalną przewagę nad popierającymi ściślejszą integrację (30%).

Potencjalni wyborcy PSL należą do elektoratów stosunkowo mniej przywiązanych do praw i swobód obywatelskich, i w większości (54%) gotowi byliby zgodzić się na ich ograniczenie, aby skuteczniej walczyć z przestępczością.

Odsetek osób popierających dekomunizację jest w elektoracie PSL nieco mniejszy niż całym społeczeństwie, jednak jej zwolennicy (43%) wyraźnie przeważają nad przeciwnikami (25%).

Opinie elektoratu PSL na temat roli Kościoła w państwie nie odbiegają od przeciętnych - ponad cztery piąte potencjalnych wyborców tej partii (81%) akceptuje zasadę rozdziału Kościoła od państwa.

W kwestii prawnej regulacji przerywania ciąży zwolennicy PSL zajmują - obok sympatyków LPR - najbardziej konserwatywne stanowisko, opowiadając się raczej za jej prawnym zakazem (61%) niż dopuszczalnością (15%).

Jak wynika z analiz⁶, chęci głosowania na PSL sprzyja przede wszystkim akceptacja progresywnej skali podatkowej, niechęć do przeprowadzenia dekomunizacji i jednocześnie restrykcyjne podejście do prawnej regulacji aborcji.

Prawo i Sprawiedliwość. Potencjalni wyborcy PiS wyróżniają się największym - obok elektoratu LPR - poparciem dla dekomunizacji. Ponad dwie trzecie z nich (67%) to zwolennicy jej przeprowadzenia.

Z elektoratem LPR łączy sympatyków PiS także zbliżona wizja integracji europejskiej, zakładająca zachowanie przez państwa narodowe jak największej niezależności w UE. Taki model integracji preferuje niemal połowa z nich (49%), podczas gdy ścisłą integrację popiera niewiele więcej niż co czwarty (26%).

W kwestiach dotyczących ładu społeczno-gospodarczego i pojmowania roli państwa opinie sympatyków PiS stosunkowo najbardziej odpowiadają poglądom dominującym w całym społeczeństwie. Większość z nich oczekuje od państwa pełnienia funkcji opiekuńczych (83%), opowiada się za ograniczeniem tempa i zakresu prywatyzacji (70%) i zalicza się do zwolenników progresji w podatkach (72%). Potencjalni wyborcy PiS nieco częściej niż przeciętnie skłonni są zaakceptować istnienie niewielkiego bezrobocia jako zjawiska normalnego w gospodarce rynkowej (24%), choć zdecydowana większość z nich uważa, że jest ono zawsze szkodliwe (72%).

Chociaż PiS może się kojarzyć z hasłami bezwzględnej walki z przestępczością, jednak elektorat tej partii nie jest bardziej niż inne wrażliwy na tę kwestię. Mniej więcej równoliczne są grupy osób gotowych zgodzić się na ograniczenie praw i swobód

---

⁶ Patrz przypis 2.

obywatelskich w celu skuteczniejszej walki z przestępczością (47%), co niegodzących się na tego rodzaju ograniczenia (46%).

Poglądy zwolenników PiS na temat miejsca Kościoła w państwie i prawnej regulacji przerywania ciąży nie odbiegają wyraźnie od opinii ogółu społeczeństwa. Mimo że jest wśród nich nieznacznie więcej niż przeciętnie osób akceptujących zaangażowanie Kościoła w sprawy państwa i jego politykę (14%), jednak zdecydowana większość (78%) akceptuje rozdział Kościoła od państwa. Zwolennicy PiS, podobnie jak większość pozostałych elektoratów, częściej prezentują w sprawie aborcji stanowisko restrykcyjne (52%) niż liberalne (26%).

Jak wskazują analizy⁷, chęć głosowania na PiS w największym stopniu uwarunkowana jest poparciem dla dekomunizacji, przekonaniem o potrzebie zachowania jak największej niezależności w UE, a w mniejszym stopniu także poparciem dla szybkiej prywatyzacji gospodarki.

Samoobrona. Postulaty potencjalnych wyborców Samoobrony dotyczące zasad porządku gospodarczego oraz rozumienia przez nich roli państwa są stosunkowo najbardziej zbliżone do opinii zwolenników PSL. Poglądy tego elektoratu można określić jako bardziej etatystyczne niż przeciętnie w całym społeczeństwie. Sympatycy Samoobrony opowiadają się zatem w wyraźny sposób za rozbudowanymi funkcjami opiekuńczymi państwa (90%), bezwzględną walką z bezrobociem jako zjawiskiem zawsze szkodliwym (83%), ograniczeniem tempa i zakresu prywatyzacji (79%), progresywną skalą podatkową (81%).

Potencjalni wyborcy Samoobrony częściej niż przeciętnie popierają dążenie do zachowania przez Polskę jak największej niezależności w Unii Europejskiej (47%).

Opinie zwolenników Samoobrony na temat zwalczania przestępczości także są najbliższe poglądom sympatyków PSL. Oznacza to, że większość z nich (55%) skłonna byłaby się zgodzić na ograniczenie praw obywatelskich w celu skuteczniejszej walki z przestępczością.

Stanowisko potencjalnych wyborców Samoobrony wobec dekomunizacji pokrywa się z opiniami ogółu społeczeństwa - zwolennikiem odsunięcia przedstawicieli tzw. starej nomenklatury od pełnienia odpowiedzialnych funkcji państwowych jest co drugi sympatyk tego ugrupowania (50%), a przeciwnikiem co czwarty (25%).

---

⁷ Zob przypis 2.

Potencjalni wyborcy Samoobrony nieco częściej niż przeciętnie wyrażają poparcie dla rozdziału Kościoła od państwa (87%).

Opinie elektoratu Samoobrony na temat prawnej regulacji aborcji nie odbiegają znacząco od przeciętnych - ponad dwukrotnie częściej prezentuje on w tej kwestii stanowisko restrykcyjne (52%) niż liberalne (24%).

Jak wynika z analiz⁸, chęci głosowania na Samoobronę sprzyja przede wszystkim przekonanie o szkodliwości istnienia nawet niewielkiego bezrobocia, akceptacja rozdziału Kościoła od państwa oraz poparcie dla progresywnej skali podatkowej.

Socjaldemokracja Polska. Zwolenników SdPI łączą i odróżniają od sympatyków pozostałych ugrupowań, z wyjątkiem podobnego światopoglądowo elektoratu SLD, przede wszystkim opinie w kwestiach ideologicznych: prawnej regulacji aborcji, miejsca Kościoła w życiu publicznym oraz dekomunizacji. Elektorat SdPI jest - obok elektoratu SLD - jedynym, w którym przeważają osoby opowiadające się za prawną dopuszczalnością aborcji (50%). Potencjalni wyborcy tej partii silniej niż zwolennicy pozostałych ugrupowań (z wyjątkiem SLD) odmawiają Kościołowi prawa do zajmowania się polityką (92%). Sympatycy tej partii wyróżniają się spośród zwolenników pozostałych ugrupowań także przeważającym, choć mniejszym niż w elektoracie SLD, sprzeciwem wobec dekomunizacji (42%).

Potencjalni wyborcy SdPI należą do największych, obok sympatyków PD i PO, zwolenników ścisłej integracji w ramach Unii Europejskiej - popiera ją ponad dwie piąte z nich (42%). Za zachowaniem w UE jak największej niezależności optuje co trzeci (32%).

Poglądy zwolenników SdPI na gospodarkę i rolę państwa są bardziej liberalne niż ogółu badanych i w znacznej mierze zbieżne z opiniami zwolenników PO. Zdecydowanej większości potencjalnych wyborców SdPI bliski jest model państwa opiekuńczego (82%). Prawie trzy czwarte (74%) popiera ograniczenie tempa i zakresu prywatyzacji. Sympatycy tej partii częściej niż przeciętnie akceptują istnienie niewielkiego bezrobocia jako zjawiska pożytecznego dla gospodarki (33%), choć większość z nich (62%) uważa, że jest ono szkodliwe. W elektoracie SdPI stosunkowo dużo jest zwolenników wprowadzenia podatku liniowego (26%), choć - podobnie jak w innych - przewagę mają osoby popierające progresywną skalę podatkową (64%).

---

⁸ Patrz przypis 2.

Opinie potencjalnych wyborców SdPI na temat zwalczania przestępczości są niemal takie same jak w całym społeczeństwie - prawie połowa z nich (48%) skłonna jest zaakceptować ograniczenie praw i swobód obywatelskich w celu skutecznej walki z przestępczością, dwie piąte zaś (40%) - nie chciałoby się na to zgodzić.

Jak wynika z analiz⁹, na chęć głosowania na SdPI w wyraźny sposób wpływa sprzeciw wobec dekomunizacji, poparcie dla prawnej dopuszczalności przerywania ciąży, niechęć do zaangażowania Kościoła w politykę, a ponadto akceptacja istnienia niewielkiego bezrobocia oraz poparcie dla ścisłej integracji w ramach UE.

Sojusz Lewicy Demokratycznej. Elektorat SLD, podobnie jak elektorat SdPI, grupuje osoby wyróżniające się na tle zwolenników pozostałych partii podejściem do kwestii ideologicznych: dekomunizacji, roli Kościoła w państwie oraz prawnej regulacji przerywania ciąży. Potencjalni wyborcy SLD najsilniej sprzeciwiają się przeprowadzeniu w Polsce dekomunizacji (47%), choć spora grupa (32%) popiera ten postulat. Najsilniej wyrażają także niechęć do zaangażowania Kościoła w politykę - jest ona wśród nich powszechna (93%). W elektoracie SLD, podobnie jak wśród sympatyków SdPI i odwrotnie niż wśród zwolenników pozostałych ugrupowań, przeważa poparcie dla prawnej dopuszczalności aborcji (49%).

Potencjalnych wyborców obu ugrupowań niewiele różnią także poglądy na gospodarkę i rolę państwa. Zdecydowana większość zwolenników SLD oczekuje pełnienia przez państwo funkcji opiekuńczych (79%), ograniczenia tempa i zakresu prywatyzacji oraz bezwzględnej walki z bezrobociem (72%). Mimo że w elektoracie SLD stosunkowo liczną grupę (25%) stanowią zwolennicy podatku liniowego, jednak większość (63%) popiera progresywną skalę podatkową.

Mimo że przekonania światopoglądowe zwolenników SLD i SdPI, a także - w dużym stopniu - ich preferencje dotyczące ładu społeczno-gospodarczego są zbliżone, oba elektoraty różni wizja integracji europejskiej. Potencjalni wyborcy SLD zachowują zdecydowanie większy dystans do popieranych przez zwolenników SdPI postulatów ścisłej integracji w ramach Unii Europejskiej. Tak jak w całej populacji przeważają wśród nich osoby przekonane o konieczności zachowania w UE jak największej niezależności (44%).

---

⁹ Patrz przypis 2.

Zwolennicy SLD deklarują stosunkowo największe przywiązanie do praw i swobód obywatelskich - nie zgadzają się na ich ograniczanie nawet w celu skuteczniejszej walki z przestępczością (54%).

Jak wynika z analiz¹⁰, poparcie dla SLD silnie sprzyja sprzeciw wobec dekomunizacji, niechęć do zaangażowania Kościoła w politykę oraz poparcie dla prawnej dopuszczalności przerywania ciąży.

Unia Pracy. Poglądy zwolenników UP w kwestiach ideologicznych (dekomunizacji, prawnej regulacji aborcji oraz roli Kościoła w państwie) nie pozwalają na usytuowanie tej partii obok pozostałych ugrupowań identyfikowanych z lewicą. W przeciwieństwie do elektoratów SLD i SdPi potencjalni wyborcy UP częściej opowiadają się za dekomunizacją (49%) niż przeciw niej (29%). Inaczej niż sympatycy SLD i SdPi zajmują w sprawie prawnego unormowania aborcji stanowisko raczej restrykcyjne (39%) niż liberalne (25%). W nieco większym stopniu dopuszczają możliwość wpływu Kościoła na sprawy państwa i jego politykę, choć generalnie popierają rozdział Kościoła od państwa (78%).

Poglądy zwolenników UP na gospodarkę i rolę państwa cechuje z kolei większy etatyzm niż potencjalnych wyborców SLD i SdPi. Większość z nich oczekuje pełnienia przez państwo funkcji opiekuńczych (78%), ograniczonego tempa i zakresu prywatyzacji (84%), zdecydowanej walki z bezrobociem (73%) oraz progresywnej skali podatkowej (83%).

Potencjalni wyborcy UP częściej niż przeciętnie popierają ścisłą integrację w ramach Unii Europejskiej - jej zwolennicy (39%) są tak samo liczni jak osoby przekonane o konieczności zachowania jak największej niezależności w UE (39%).

Zwolennicy UP - obok sympatyków SLD - należą do osób najczęściej sprzeciwiających się ograniczaniu praw i swobód obywatelskich w imię walki z przestępczością (48%).

W analizach statystycznych¹¹ żadna z opinii dotyczących badanych kwestii nie miała istotnego wpływu na udzielenie UP poparcia przez jej zwolenników.

---

¹⁰ Por. przypis 2.

¹¹ Patrz przypis 2.

Tabela 3

Pary przeciwstawnych stwierdzeń (skala 1-7)	Akceptacja poszczególnych stwierdzeń w elektoratach									
	KPEi R	LPR	PD	PO	PSL	PiS	Samo- obro- na	SdPI	SLD	UP
	w procentach									
Polska powinna dążyć do jak najściślejszej integracji w ramach Unii Europejskiej (1+2+3)	13	28	55	43	30	26	29	42	24	39
Odpowiedź ambiwalentna (4)	15	12	22	19	29	17	13	21	23	18
Polska powinna dążyć do zachowania w Unii Europejskiej jak najdalej idącej niezależności (5+6+7)	51	49	23	33	33	49	47	32	44	39
Trudno powiedzieć	21	11	0	5	8	8	11	5	10	4
Należy prywatyzować powoli i tylko niektóre przedsiębiorstwa państwowe (1+2+3)	93	79	52	70	86	70	79	74	78	84
Odpowiedź ambiwalentna (4)	0	5	26	13	5	13	6	11	5	8
Należy prywatyzować szybko i jak największą liczbę państwowych przedsiębiorstw (5+6+7)	5	9	16	14	7	11	9	12	11	8
Trudno powiedzieć	2	7	6	3	2	6	6	3	5	0
Państwo powinno zapewnić obywatelom wysoki poziom świadczeń społecznych, takich jak opieka zdrowotna, szkolnictwo itp. (1+2+3)	90	89	65	75	91	83	90	82	79	78
Odpowiedź ambiwalentna (4)	0	2	19	11	4	8	2	11	8	14
Obywatele powinni dbać o zapewnienie sobie ochrony zdrowia, możliwości kształcenia dzieci itp. (5+6+7)	8	9	16	12	4	8	8	7	14	8
Trudno powiedzieć	2	0	0	2	1	1	0	0	0	0
Osoby dużo zarabiające powinny płacić wyższy procent podatku od swoich dochodów niż ci, którzy zarabiają mało	70	84	43	62	91	72	81	64	63	83
Odpowiedź ambiwalentna (4)	7	3	20	11	5	6	4	8	8	9
Wszyscy, niezależnie od tego, ile zarabiają, powinni płacić jednakowy procent podatku od dochodów	13	10	33	23	1	17	11	26	25	8
Trudno powiedzieć	10	3	4	4	3	5	3	2	4	0
Bezrobocie jest zawsze zjawiskiem szkodliwym i należy je bezwzględnie zwalczać (1+2+3)	83	72	45	61	78	72	83	62	72	73
Odpowiedź ambiwalentna (4)	10	4	16	6	10	4	2	5	4	8
Istnienie niewielkiego bezrobocia jest pożyteczne dla gospodarki (5+6+7)	5	22	39	32	12	24	15	33	23	18
Trudno powiedzieć	2	2	0	1	0	0	0	0	1	1

Tabela 3 cd.

Pary przeciwstawnych stwierdzeń (skala 1-7)	Akceptacja poszczególnych stwierdzeń w elektoratach									
	KPEi R	LPR	PD	PO	PSL	PiS	Samo- obro- na	SdPI	SLD	UP
	w procentach									
Z przestępczością należy walczyć twardo, nawet jeśli miałyby to ograniczać prawa i swobody zwykłych obywateli (1+2+3)	65	43	40	45	54	47	55	48	35	35
Odpowiedź ambiwalentna (4)	10	10	17	9	9	7	6	12	10	17
Z przestępczością należy walczyć, ale tak, by nie ograniczać praw i swobód zwykłych obywateli (5+6+7)	25	45	43	45	37	46	38	40	54	48
Trudno powiedzieć	0	2	0	1	0	1	1	0	1	0
Osobom zajmującym wysokie stanowiska polityczne i gospodarcze w okresie PRL powinno się obecnie zabronić pełnienia odpowiedzialnych funkcji państwowych (1+2+3)	46	67	52	61	43	67	50	35	32	49
Odpowiedź ambiwalentna (4)	22	10	13	11	23	11	16	17	15	12
Osoby te powinny mieć obecnie takie same jak inni możliwości ubiegania się o urzędy publiczne i pełnienia odpowiedzialnych funkcji państwowych (5+6+7)	24	13	32	22	25	17	25	42	47	29
Trudno powiedzieć	7	10	3	5	9	5	10	7	6	10
Kościół powinien być od państwa oddzielony i nie powinien zajmować się polityką (1+2+3)	78	63	90	84	81	78	87	92	93	78
Odpowiedź ambiwalentna (4)	2	11	7	10	5	8	4	3	4	8
Kościół powinien mieć duży wpływ na sprawy państwa i jego politykę (5+6+7)	20	24	3	5	13	14	8	5	2	12
Trudno powiedzieć	0	2	0	1	1	0	1	0	1	2
Przerywanie ciąży powinno być dozwolone bez żadnych ograniczeń (1+2+3)	23	13	26	28	15	26	24	50	49	25
Odpowiedź ambiwalentna (4)	17	15	29	17	13	14	15	18	20	29
Przerywanie ciąży powinno być całkowicie zakazane (5+6+7)	50	66	42	48	61	52	52	23	27	39
Trudno powiedzieć	10	7	3	7	11	8	9	9	4	7

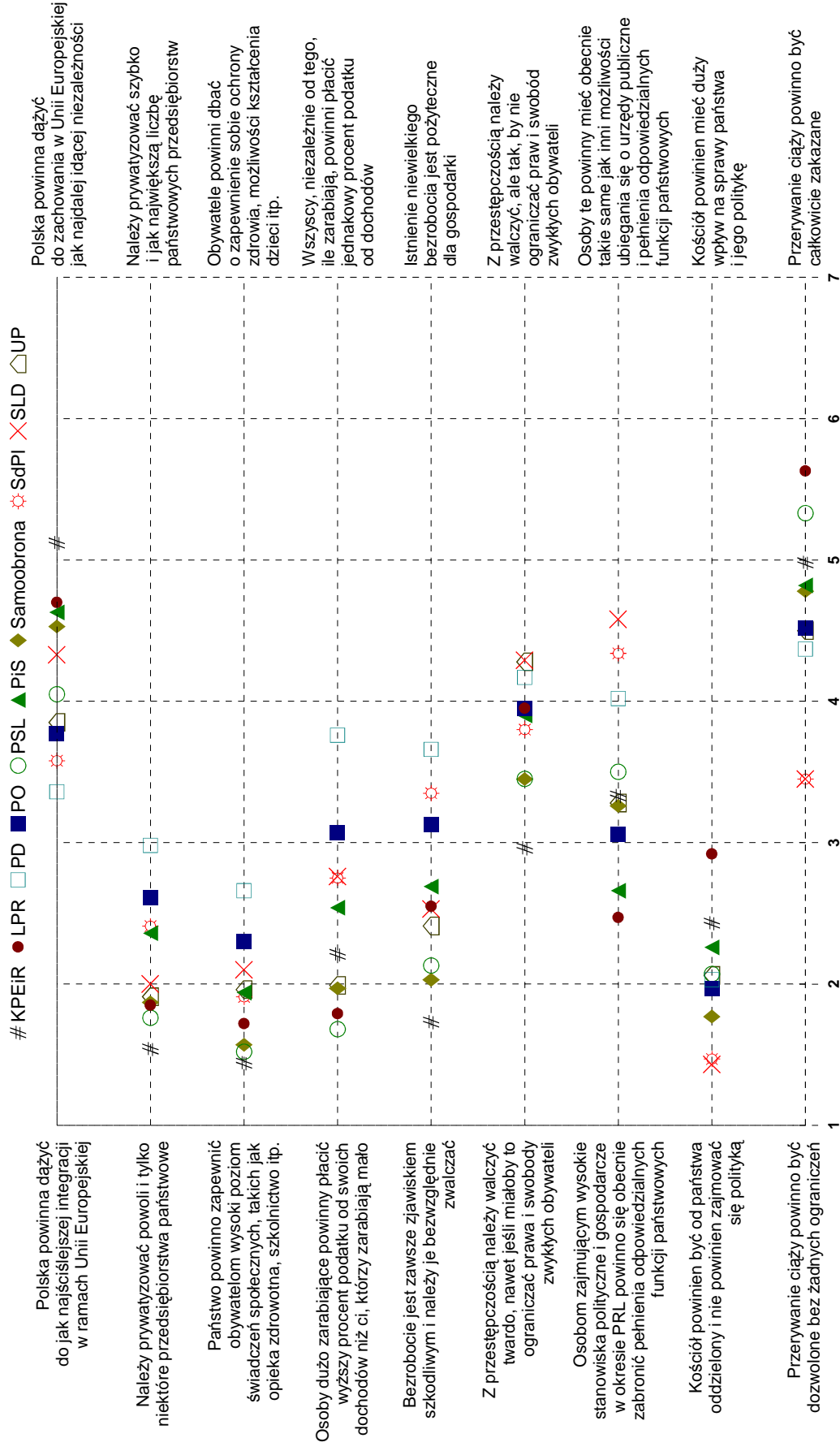
Tabela 4

Pary przeciwstawnych stwierdzeń	KPEiR	LPR	PD	PO	PSL	PiS	Samobrona	SdPI	SLD	UP
	wartości średnie na skali 1-7									
(1) Polska powinna dążyć do jak najściślejszej integracji w ramach Unii Europejskiej	5,12	4,70	3,36	3,77	4,05	4,63	4,53	3,58	4,33	3,85
(7) Polska powinna dążyć do zachowania w Unii Europejskiej jak najdalej idącej niezależności										
(1) Należy prywatyzować powoli i tylko niektóre przedsiębiorstwa państwowe	1,54	1,85	2,98	2,61	1,76	2,36	1,87	2,41	2,00	1,91
(7) Należy prywatyzować szybko i jak największą liczbę państwowych przedsiębiorstw										
(1) Państwo powinno zapewnić obywatelom wysoki poziom świadczeń społecznych, takich jak opieka zdrowotna, szkolnictwo itp.	1,44	1,72	2,66	2,30	1,52	1,94	1,57	1,91	2,10	1,96
(7) Obywatele powinni dbać o zapewnienie sobie ochrony zdrowia, możliwości kształcenia dzieci itp.										
(1) Osoby dużo zarabiające powinny płacić wyższy procent podatku od swoich dochodów niż ci, którzy zarabiają mało	2,21	1,79	3,76	3,07	1,68	2,54	1,97	2,75	2,76	1,99
(7) Wszyscy, niezależnie od tego, ile zarabiają, powinni płacić jednakowy procent podatku od dochodów										

Tabela 4 cd.

Pary przeciwstawnych stwierdzeń	KPEiR	LPR	PD	PO	PSL	PiS	Samobrona	SdPI	SLD	UP
	wartości średnie na skali 1-7									
(1) Bezrobocie jest zawsze zjawiskiem szkodliwym i należy je bezwzględnie zwalczać	1,73	2,55	3,66	3,13	2,13	2,69	2,03	3,35	2,53	2,41
(7) Istnienie niewielkiego bezrobocia jest pożyteczne dla gospodarki										
(1) Z przestępczością należy walczyć twardo, nawet jeśli miałyby to ograniczać prawa i swobody zwykłych obywateli	2,96	3,95	4,17	3,95	3,45	3,90	3,45	3,80	4,29	4,28
(7) Z przestępczością należy walczyć, ale tak, by nie ograniczać praw i swobód zwykłych obywateli										
(1) Osobom zajmującym wysokie stanowiska polityczne i gospodarcze w okresie PRL powinno się obecnie zabronić pełnienia odpowiedzialnych funkcji państwowych	3,33	2,47	4,02	3,06	3,50	2,66	3,26	4,34	4,58	3,28
(7) Osoby te powinny mieć obecnie takie same jak inni możliwości ubiegania się o urzędy publiczne i pełnienia odpowiedzialnych funkcji państwowych										
(1) Kościół powinien być od państwa oddzielony i nie powinien zajmować się polityką	2,43	2,92	2,03	1,97	2,07	2,26	1,77	1,47	1,43	2,06
(7) Kościół powinien mieć duży wpływ na sprawy państwa i jego politykę										
(1) Przerwanie ciąży powinno być dozwolone bez żadnych ograniczeń	4,98	5,63	4,37	4,52	5,33	4,82	4,78	3,45	3,45	4,50
(7) Przerwanie ciąży powinno być całkowicie zakazane										

RYŚ. 1. OPINIE ELEKTORATÓW POSZCZEGÓLNYCH PARTII. WARTOŚCI ŚREDNIE NA SKALI 1-7

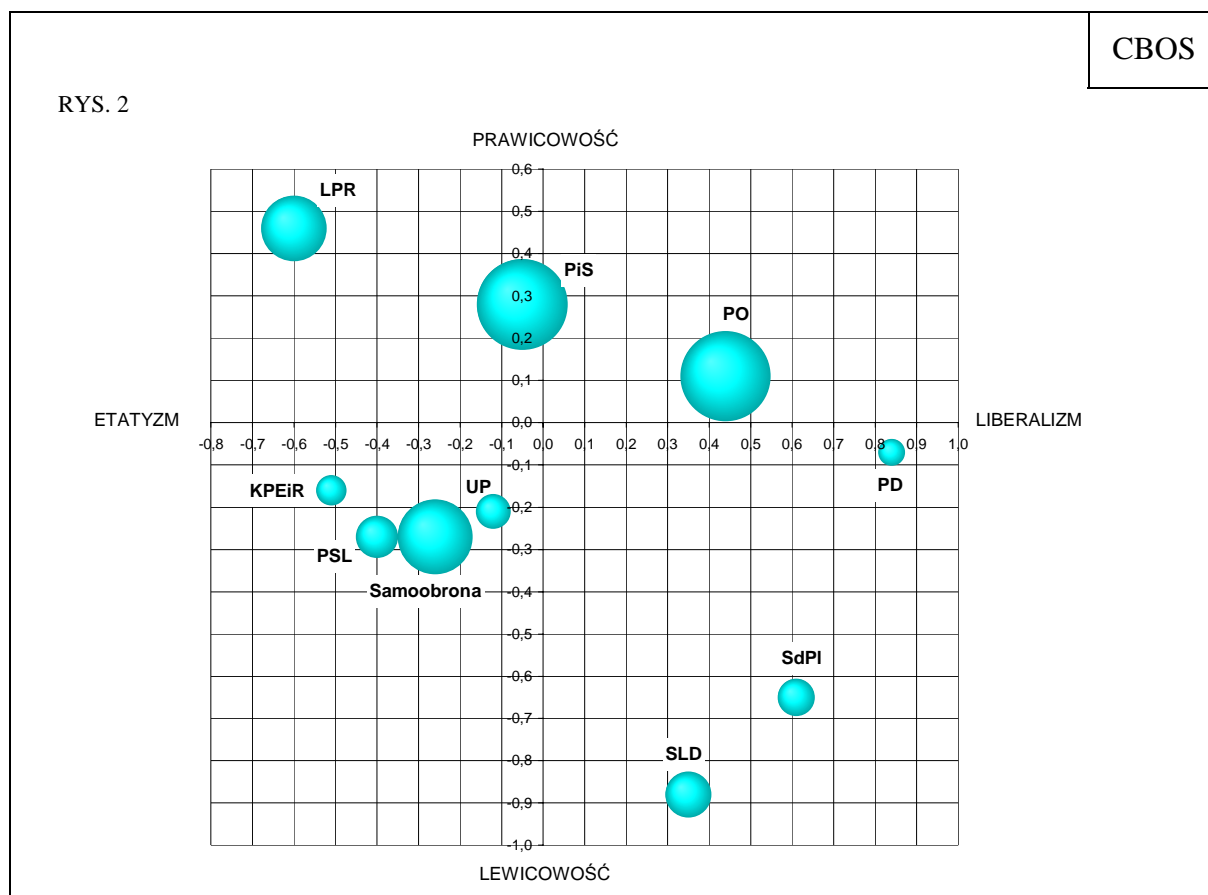

POTENCJALNE ELEKTORATY NA OSIACH PODZIAŁÓW POLITYCZNYCH

W celu stwierdzenia, w jaki sposób stosunek do omawianych zagadnień porządkuje scenę polityczną w Polsce, przeprowadziliśmy analizę dyskryminacji. Jej zastosowanie pozwoliło wyodrębnić dwie istotne statystycznie osie podziałów politycznych, na przecięciu których usytuowaliśmy badane elektoraty. Oba uzyskane w analizie wymiary mają podobne znaczenie dla rozumienia podziałów politycznych polskiego społeczeństwa. Pierwszy wymiar, tłumaczący 54% wariancji, w syntetyczny sposób pokazuje oczekiwania elektoratów dotyczące ładu społeczno-gospodarczego i funkcji państwa. Skrajne punkty osi dzielącej elektoraty ze względu na ich poglądy na temat gospodarki i roli państwa można opisać jako liberalizm *versus* etatyzm. Na orientację etatystyczną składa się przywiązanie do modelu państwa opiekuńczego, poparcie dla ograniczonego tempa i zakresu prywatyzacji, dezaprobatą występowania nawet niewielkiego bezrobocia, postawa egalitarna wyrażająca się w akceptacji progresywnej skali podatkowej oraz postulowanie zachowania jak największej niezależności w Unii Europejskiej, co może oznaczać tendencje izolacjonistyczne. Opcję liberalną wyznacza sceptycyzm wobec modelu państwa opiekuńczego, postawa propywatyzacyjna, akceptacja istnienia bezrobocia, poparcie dla podatku liniowego oraz postulowanie ścisłej integracji w ramach Unii Europejskiej. Drugi wymiar dzielący elektoraty można ogólnie określić jako ideologiczny. Mimo że obecnie ma on dla Polaków wyraźnie mniejsze niż jeszcze kilka lat temu znaczenie przy opisywaniu podziałów politycznych w społeczeństwie, odzwierciedlając w znacznej mierze zawartość pojęciową terminów „lewica” i „prawica”, nadal silnie określa on tożsamość prawicową i lewicową w naszym kraju. Składają się na niego dwa, powiązane ze sobą, komponenty: kulturowy oraz rodowodowy. Jeden z krańców osi można zatem opisać jako konserwatyzm kulturowy, współwystępujący z aprobatą idei rozrachunku z PRL-owską przeszłością. Tworzą go: poparcie dla dekomunizacji, sprzeciw wobec prawnej dopuszczalności aborcji, akceptacja wpływu Kościoła na sprawy państwa. Drugi kraniec tego wymiaru można określić jako laicyzm połączony z dążeniem do przekreślenia politycznej przeszłości. Jest on wyznaczony przez: sprzeciw wobec dekomunizacji, liberalne stanowisko w sprawie prawnej regulacji aborcji, aprobatę rozdziału Kościoła od państwa.

Poniższy rysunek stanowi syntetyczny obraz usytuowania elektoratów poszczególnych ugrupowań względem wyznaczonych w analizie wymiarów.

Na pierwszej (poziomej) osi przeciwległe względem siebie pozycje zajmują kolejno, poczynając od najbardziej skrajnych, elektoraty PD, PO, SdPI i SLD, w których stosunkowo silne jest poparcie dla rozwiązań liberalnych, z drugiej zaś zwolennicy LPR, KPEiR, PSL, Samoobrony i UP reprezentujący opcję etatystyczną. Niemal na środku, z niewielkim odchyleniem na lewo, znajduje się elektorat PiS, który w tym układzie odniesienia można opisać jako centrowy w kwestiach ekonomicznych. Niespodzianką może być pozycja tradycyjnie identyfikowanych z lewicą elektoratów SdPI i SLD, których poglądy na gospodarkę i rolę państwa są, jak na polskie warunki, stosunkowo liberalne. Jest to zapewne naturalny efekt odwrócenia się od tych partii części ich dawnego elektoratu rozczarowanego rządem Leszka Millera i SLD, który to rząd w kwestiach gospodarczych z konieczności kontynuował w dużej mierze politykę swoich poprzedników i nie był w stanie zrealizować oczekiwań wyborców SLD, dotyczących np. znaczącego zmniejszenia bezrobocia, zwiększenia poczucia bezpieczeństwa socjalnego, a w celu pobudzenia przedsiębiorczości rozważał m.in. sięgnięcie po rozwiązania raczej typowe dla liberałów, jak wprowadzenie podatku liniowego.

Na drugiej osi ilustrującej orientację historyczno-kulturową po jednej stronie znaleźli się potencjalni wyborcy LPR, PiS i PO, a więc elektoraty wyraźnie popierające postulat dekomunizacji i stosunkowo bardziej konserwatywne kulturowo, po drugiej zaś zwolennicy SLD, SdPi - najbardziej przeciwni dekomunizacji i liberalni obyczajowo, jak również, położone już jednak znacznie bliżej środka osi, elektoraty Samoobrony, PSL, UP, KPEiR i PD.

Podsumowując warto naszkicować krótką charakterystykę poszczególnych elektoratów. Tak więc KPEiR skupia elektorat silnie etatystyczny, mocno podkreślający konieczność zachowania w Unii Europejskiej niezależności, umiarkowany w kwestiach światopoglądowych i dotyczących rozrachunku z przeszłością. LPR także przyciąga wyborców o poglądach bardzo etatystycznych i niechętnych pogłębianiu integracji europejskiej, ale zdecydowanie konserwatywnych obyczajowo i popierających przeprowadzenie dekomunizacji. Po przeciwnej stronie osi opisującej postawy gospodarcze sytuuje się elektorat PD, zdecydowanie najbardziej liberalny w sprawach ekonomicznych i proeuropejski, raczej umiarkowany w kwestiach ideologicznych. PO skupia elektorat liberalny na tle wyborców większości pozostałych partii, proeuropejski, opowiadający się za przeprowadzeniem w Polsce dekomunizacji i raczej konserwatywny obyczajowo. PSL grupuje wyborców o nastawieniu etatystycznym, raczej umiarkowanych w kwestiach światopoglądowych i dotyczących rozrachunku z przeszłością. Elektorat PiS można określić jako centrowy pod względem postaw wobec gospodarki, zdecydowanie popierający dekomunizację oraz konserwatywny obyczajowo. Potencjalni wyborcy Samoobrony są etatystyczni, niechętni pogłębianiu integracji europejskiej oraz - na tle sympatyków innych ugrupowań - raczej umiarkowani w kwestiach ideologicznych. Zarówno SLD, jak i SdPi skupia elektorat stosunkowo liberalny w kwestiach gospodarczych, przeciwny dekomunizacji i laicki. Różnica polega na tym, że zwolennicy SdPi opowiadają się za ścisłą integracją w ramach Unii Europejskiej, potencjalni wyborcy SLD zaś są raczej niechętni jej pogłębianiu. Elektorat UP jest stosunkowo najmniej wyrazisty - umiarkowany zarówno w kwestiach gospodarczych, jak i światopoglądowych.

POSTRZEGANE STANOWISKA PARTII POLITYCZNYCH A POGLĄDY ICH ELEKTORATÓW

Na koniec warto porównać postrzegane stanowiska partii politycznych w badanych kwestiach i poglądy ich elektoratów partyjnych¹². Z zestawienia tego wynika, że elektoraty te mają z reguły bardziej etatystyczne poglądy na gospodarkę i rolę państwa niż, jak wynika z opinii społecznych, same partie (dotyczy to w największym stopniu ugrupowań lewicowych, przede wszystkim SLD, UP i ich elektoratów). Nieco inaczej przedstawia się sprawa różnic w kwestiach światopoglądowych. Elektoraty partii identyfikowanych z prawicą (PO, PiS i LPR) oraz Samoobrony są bardziej liberalne światopoglądowo, niż można byłoby sądzić na podstawie wizerunków popieranych przez nie ugrupowań. Nie tylko silniej podkreślają przywiązanie do zasady rozdziału Kościoła od państwa, ale także są mniej restrykcyjne w podejściu do prawnej regulacji aborcji. Z kolei elektoraty partii utożsamianych z lewicą (SLD i UP, ale nie SdPi) są mniej liberalne w kwestii dopuszczalności aborcji, niż można by sądzić na podstawie społecznej oceny programów tych partii.

Zdecydowanie największa różnica między postrzeganym stanowiskiem LPR a opiniami jej elektoratu dotyczy roli Kościoła w państwie. Chociaż w opinii społecznej partia ta sprzyja angażowaniu się Kościoła w politykę, jej zwolennicy raczej tego nie akceptują. Potencjalni wyborcy LPR są ponadto wyraźnie bardziej liberalni w kwestii prawnej regulacji aborcji, niż wynikałoby to z przypisywanych tej partii poglądów. Wśród zwolenników LPR poparcie dla dekomunizacji jest nieco mniejsze, niż zakłada to wizerunek tej partii. Elektorat LPR jest także wyraźnie bardziej proeuropejski, niż można by sądzić na podstawie postrzeganego stanowiska tej partii w kwestii modelu integracji w ramach UE. W celu skutecznego zwalczania przestępczości częściej - niż w opinii społecznej sama partia - gotów byłby się zgodzić na ograniczenie praw i swobód obywatelskich. Ponadto elektorat LPR jest nieco bardziej etatystyczny w poglądach na gospodarkę, niż wynikałoby to z oceny programu gospodarczego tej partii.

Rozbieżności między opiniami elektoratu PD a postrzeganym stanowiskiem tej partii są stosunkowo niewielkie. Potencjalni wyborcy PD słabiej niż - w ocenie społecznej - sama partia popierają postulat szybkiej prywatyzacji, obejmującej możliwie największą liczbę państwowych przedsiębiorstw. Częściej także, niż można byłoby sądzić na podstawie

---

¹² Jak wspominaliśmy, postrzeganie stanowisk partii politycznych wobec badanych kwestii omówiliśmy w komunikacie CBOS „Percepcja stanowisk partii politycznych w wybranych kwestiach społecznych, politycznych i gospodarczych”, sierpień 2005.

postrzeganego stanowiska samej partii, akceptują model państwa opiekuńczego. Jednocześnie nieco częściej, niż można by się spodziewać na podstawie opinii o programie tej partii, aprobuje istnienie niewielkiego bezrobocia. Zwolennicy PD nieco słabiej niż - w opinii społecznej - popierana przez nich partia akceptują postulat ścisłej integracji z innymi krajami UE. Ponadto jeszcze silniej niż ich partia opowiadają się za rozdziałem Kościoła od państwa.

Potencjalni wyborcy PO silniej niż - w opinii społecznej - sama partia podkreślają przywiązanie do zasady rozdziału Kościoła od państwa, są także nieco bardziej liberalni w kwestii prawnej regulacji aborcji. W sprawach gospodarczych i związanych z pojmowaniem roli państwa ich poglądy są bardziej etatystyczne, niż wskazywałoby na to społeczne postrzeżenie programu tej partii.

Zwolenników PSL cechuje większy etatyzm, niż wynikałoby to z postrzeganych poglądów tej partii. Silniej, niż można by sądzić na podstawie postrzeganego jej stanowiska, wyrażają także poparcie dla rozdziału Kościoła od państwa i niechęć do jego angażowania się w politykę.

Postawy potencjalnych wyborców PiS wobec gospodarki i roli państwa są także bardziej etatystyczne, niż wskazuje na to społeczny wizerunek tej partii. Ponadto zwolennicy PiS jeszcze silniej niż - w ocenie społecznej - sama partia opowiadają się za zachowaniem w UE jak największej niezależności. Wyraźnie silniej wyrażają poparcie dla rozdziału Kościoła od państwa oraz zajmują mniej restrykcyjne stanowisko w kwestii prawnej regulacji aborcji, niż można by sądzić jedynie na podstawie społecznych opinii o poglądach tego ugrupowania. Zwolennicy PiS są ponadto bardziej przywiązani do praw i swobód obywatelskich - rzadziej gotowi byliby je poświęcić w imię skuteczniejszej walki z przestępczością, niż wynikałoby to ze społecznego odbioru programu tej partii.

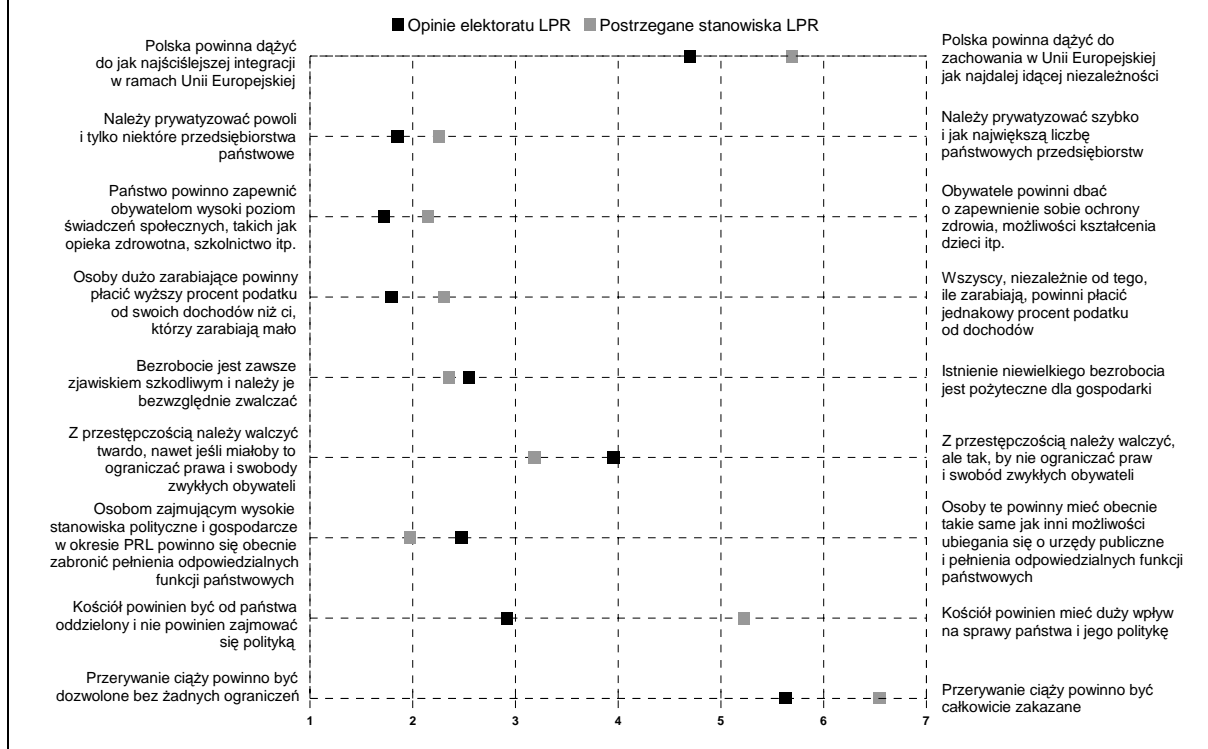
Potencjalni wyborcy Samoobrony silniej niż ich partia podkreślają konieczność rozdziału Kościoła i państwa, nieco częściej niż ona popierają legalizację aborcji. Elektorat Samoobrony postuluje w sposób mniej wyraźny niż - w opinii społeczeństwa - ich partia przeprowadzenie w Polsce dekomunizacji. Zwolennicy Samoobrony w jeszcze większym stopniu niż jest to odnoszone do postrzeganego stanowiska tej partii, skłaniają się ku idei państwa opiekuńczego. Natomiast nieco rzadziej, niż wskazuje na to społeczny odbiór programu Samoobrony, opowiadają się za ideą zachowania przez Polskę jak największej odrębności w strukturach UE.

Osoby wyrażające chęć oddania głosu na SdPI w zbliżających się wyborach parlamentarnych mają bardziej niż - w opinii społecznej - sama partia etatystyczne poglądy na gospodarkę i rolę państwa. Również mniejszym optymizmem niż w opinii społeczeństwa całą partię, jej zadeklarowanych wyborców napawa idea jak najściślejszej integracji Polski w strukturach UE. Nieco częściej natomiast niż ich partia opowiadają się oni za oddzieleniem Kościoła od spraw państwowych oraz za przeprowadzeniem dekomunizacji.

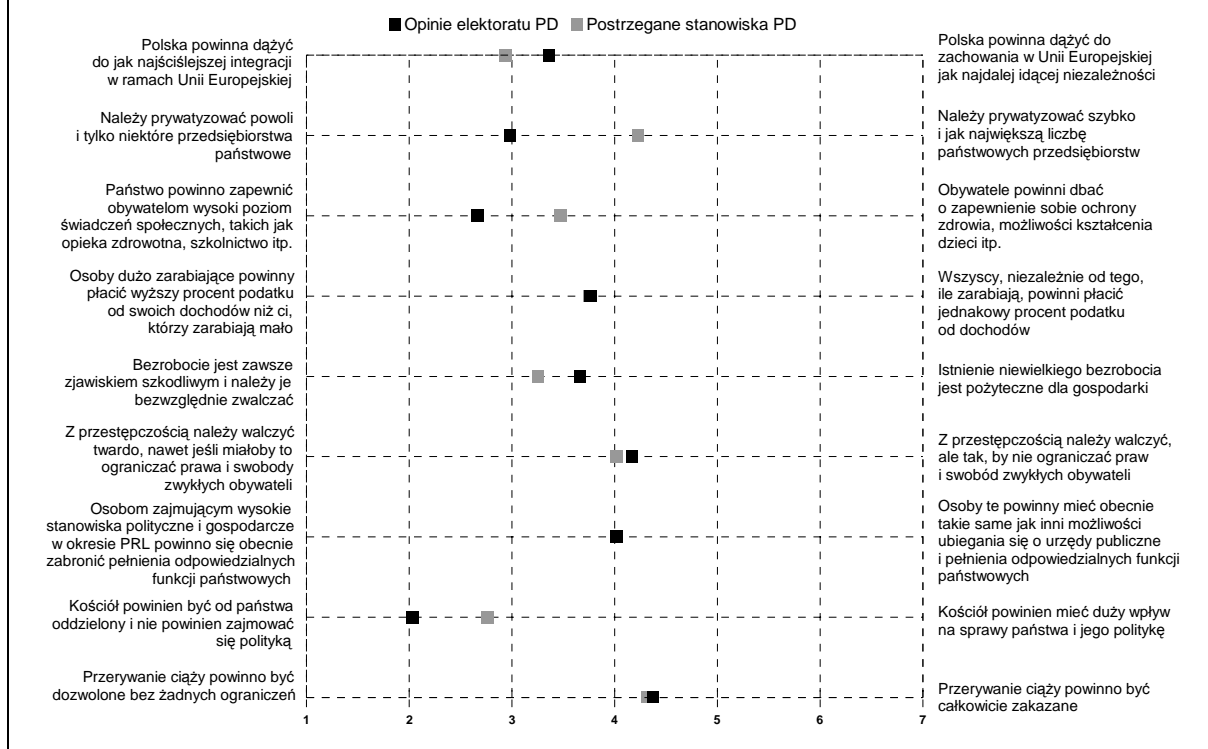
Poglądy wyrażane przez potencjalnych wyborców SLD w znacznym stopniu odbiegają od społecznego wizerunku tej partii. Najogólniej rzecz ujmując, elektorat SLD charakteryzuje się znacznie wyższym etatyzmem niż w opinii społecznej sama partia. Potencjalni wyborcy SLD mniej zdecydowanie niż - w odczuciu społecznym - ich partia sprzeciwiają się dekomunizacji. Ponadto mają nieco mniej liberalne podejście do prawnej dopuszczalności aborcji. Jednocześnie w sposób bardziej zdecydowany niż ich ugrupowanie popierają rozdział Kościoła od państwa.

Poglądy zwolenników UP także często znacznie różnią się od tego, jak odbierany jest w społeczeństwie program partii. Elektorat UP jest wyraźnie bardziej etatystyczny, niż wynikałoby to ze społecznego postrzegania tej partii. Potencjalni wyborcy UP wykazują nieco mniej liberalne niż - w opinii społecznej - ich partia podejście do kwestii prawnej dopuszczalności aborcji. Częściej również niż sama partia skłonni są opowiadać się za dekomunizacją.

RYS. 3. POSTRZEGANE STANOWISKA LPR A OPINIE ELEKTORATU TEJ PARTII. WARTOŚCI ŚREDNIE NA SKALI 1-7

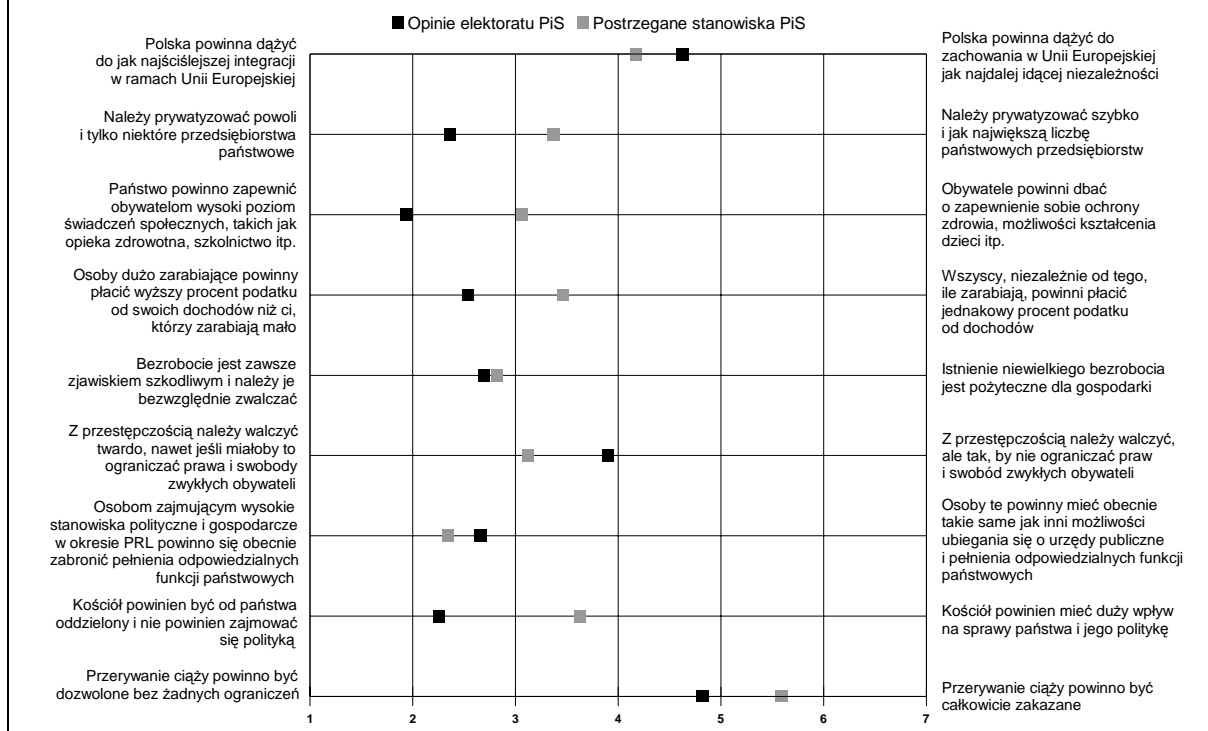

RYS. 4. POSTRZEGANE STANOWISKA PD A OPINIE ELEKTORATU TEJ PARTII. WARTOŚCI ŚREDNIE NA SKALI 1-7

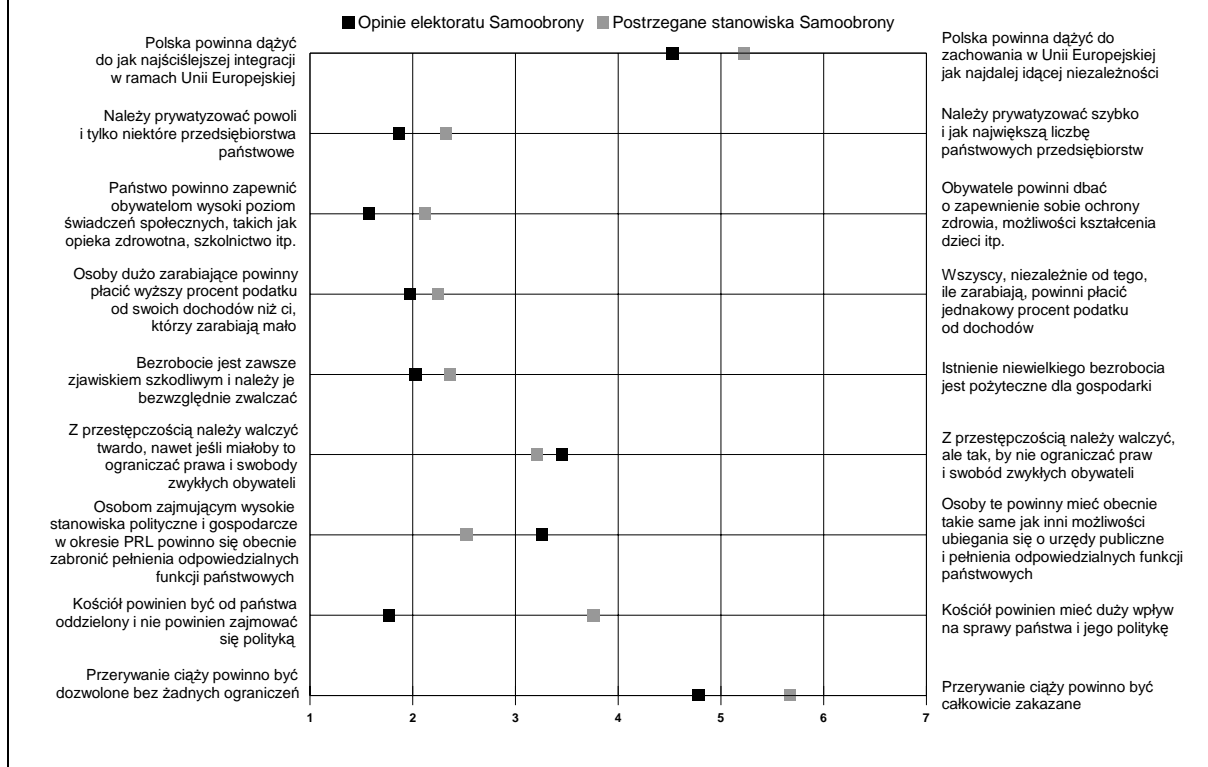

RYS. 7. POSTRZEGANE STANOWISKA PiS A OPINIE ELEKTORATU TEJ PARTII. WARTOŚCI ŚREDNIE NA SKALI 1-7

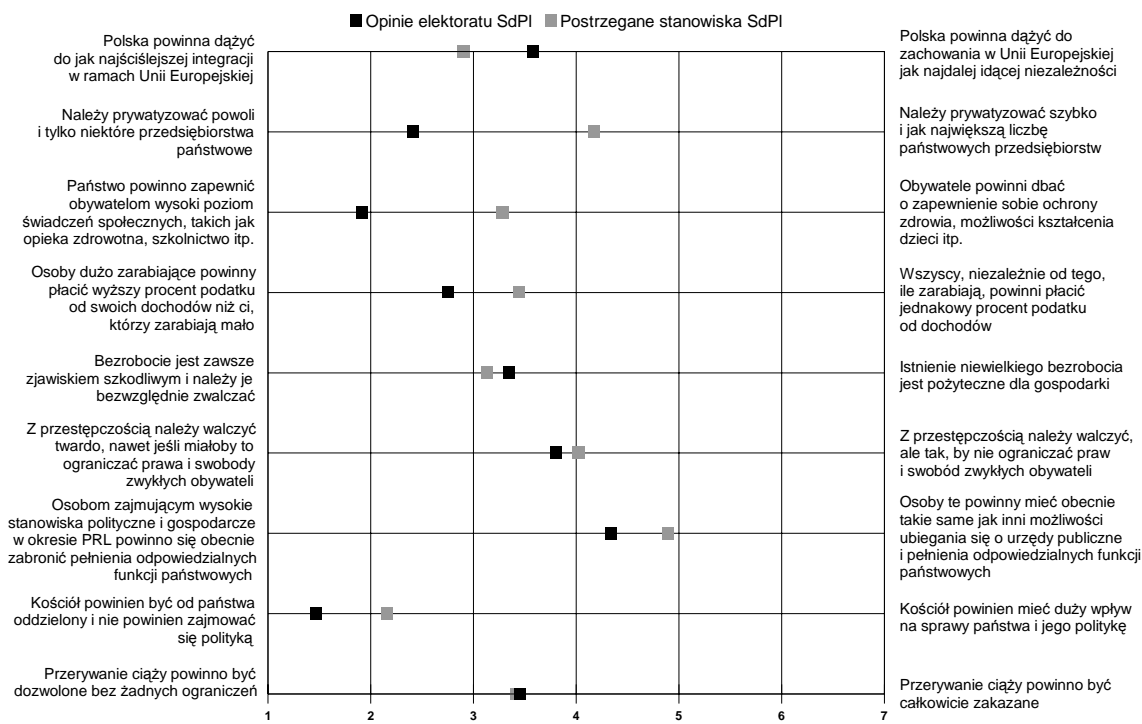

RYS. 8. POSTRZEGANE STANOWISKA SAMOOBRONY A OPINIE ELEKTORATU TEJ PARTII. WARTOŚCI ŚREDNIE NA SKALI 1-7

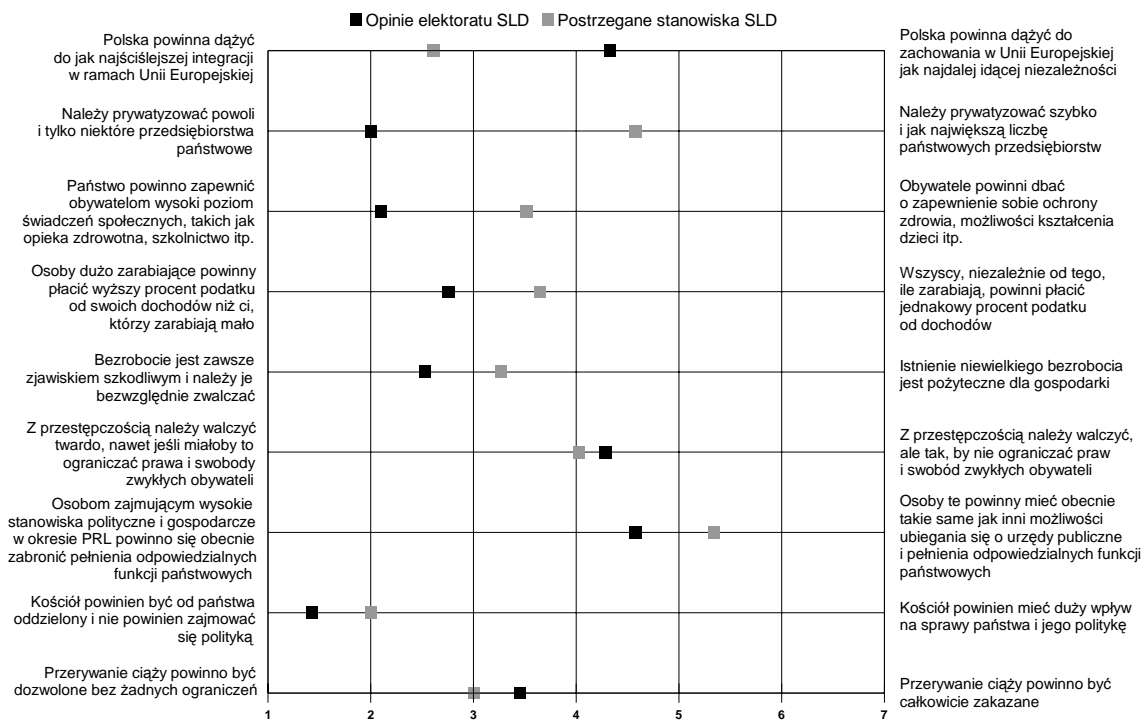

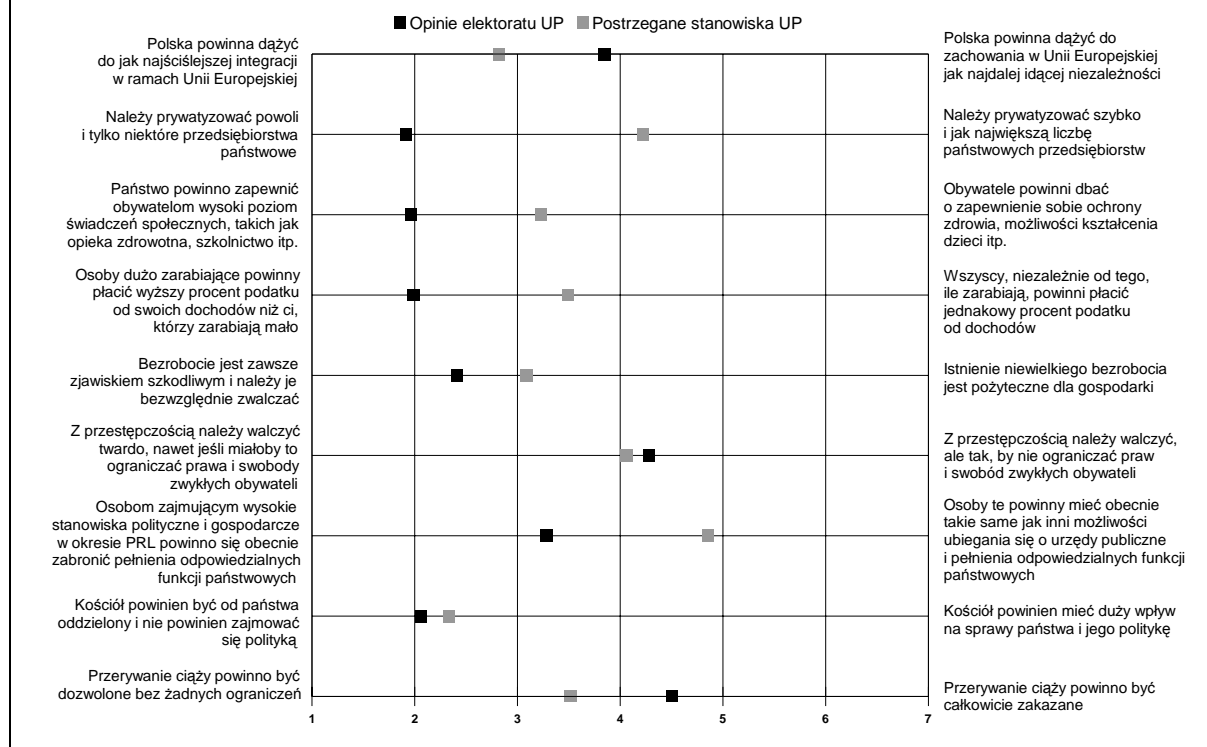
RYS. 9. POSTRZEGANE STANOWISKA SdPI A OPINIE ELEKTORATU TEJ PARTII. WARTOŚCI ŚREDNIE NA SKALI 1-7

RYS. 10. POSTRZEGANE STANOWISKA SLD A OPINIE ELEKTORATU TEJ PARTII. WARTOŚCI ŚREDNIE NA SKALI 1-7

**RYS. 11. POSTRZEGANE STANOWISKA UP A OPINIE ELEKTORATU TEJ PARTII.
WARTOŚCI ŚREDNIE NA SKALI 1-7**

Klimat społeczno-polityczny w Polsce sprzyja ostatnio partiom posługującym się pravicową retoryką - głoszącym potrzebę rozliczenia z przeszłością, konserwatywnym w kwestiach obyczajowych, ale jednocześnie unikającym liberalnych haseł gospodarczych. W sprawach związanych z gospodarką i pojmowaniem roli państwa w społeczeństwie zdecydowanie bowiem przeważa, a nawet umacnia się, orientacja etatystyczna. Brak poczucia bezpieczeństwa socjalnego, przekonanie, że państwo wycofuje się z dotychczas pełnionych ról powoduje, że zdecydowana większość Polaków opowiada się za rozbudowanymi funkcjami opiekuńczymi państwa. Ujawniane w ostatnim okresie nieprawidłowości w procesie przekształceń własnościowych wzmagają nieufność i niechęć do procesów prywatyzacyjnych. Kilka miesięcy temu powróciła jako jeden z głównych tematów sporów politycznych kwestia

rozrachunków z PRL-owską przeszłością, a hasła lustracji i dekomunizacji mają w społeczeństwie coraz więcej zwolenników. W ostatnim okresie wyraźnie zmieniły się opinie o prawnej regulacji aborcji - przybywa osób popierających restrykcyjne prawo w tej kwestii.

Z analiz opinii zwolenników najważniejszych partii i ugrupowań wynika, że podziały polityczne w zbliżonym stopniu wyznaczone są z jednej strony przez poglądy na gospodarkę i rolę państwa, z drugiej zaś przez orientację historyczno-kulturową. Zdecydowanie najbardziej liberalne poglądy na gospodarkę mają zwolennicy PD. Względnie duży liberalizm w myśleniu o gospodarce cechuje także potencjalnych wyborców PO oraz sympatyków SLD i SdPi. Najbardziej etatystyczne są natomiast elektoraty LPR i KPEiR, nieco mniej PSL, Samoobrony, a także UP. Centrową pozycję, uwzględniając poglądy na gospodarkę, zajmują zwolennicy PiS. Po prawej stronie, biorąc pod uwagę orientację historyczno-kulturową, znajdują się elektoraty trzech partii, poczynając od usytuowanych najbardziej skrajnie: LPR, PiS i PO. Na lewo sytuują się zwolennicy SLD i SdPi, wśród których (jako jedynych) przeważa sprzeciw wobec dekomunizacji oraz liberalne stanowisko w kwestii prawnej dopuszczalności aborcji. Blisko centrum, z niewielkim odchyleniem na lewo, znajdują się elektoraty Samoobrony, PSL, UP i KPEiR oraz PD.

Opracowała
Beata ROGUSKA